
ACADEMIA ROMÂNĂ

Școala de Studii Avansate a Academiei Române

Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”

Dimitrie A. Sturdza, istoric, colecționar, secretar general al Academiei Române

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:

Prof. univ. dr. Alin Ciupală

DOCTORAND:

Stan-Țurcanu Maria-Nicoleta

2022

Această lucrare își propune să releve personalitatea complexă a lui Dimitrie A. Sturdza, grija și preocupările sale pentru adunarea și conservarea patrimoniului cultural, îndeosebi (manuscrite, medalii, monede) în cadrul Academiei Române, al cărei președinte și, apoi, secretar general a fost timp de 43 de ani, perioadă în care a vegheat la îmbogățirea tezaurului acestei prestigioase instituții.

Punctul de plecare al acestui demers a avut la bază o serie de interogații cu privire la personalitatea lui Dimitrie A. Sturdza. Cum era omul Dimitrie A. Sturdza în viața de zi cu zi? Care erau pasiunile lui? Care era atitudinea lui privind dezvoltarea culturii române? Care a fost impactul lăsat de el în cultura română și, implicit, a statului român modern? Care a fost imaginea pe care a lăsat-o contemporanilor săi? Care a fost contribuția sa la evoluția numismaticii române? Lucrarea de doctorat a încercat să găsească un răspuns la aceste interogații.

Din punct de vedere metodologic am abordat tema utilizând: a) *investigația*, care a necesitat o muncă susținută, laborioasă și, uneori, anevoiasă, pe teren în vederea găsirii materialelor și informațiilor (mă refer aici la arhive, manuscrite, case și palate unde a locuit Dimitrie A. Sturdza etc.); b) *observația documentară*, în care am fost nevoită să mă familiarizez cu fonduri de arhivă sau documente care până în prezent nu au fost valorificate sau au fost cercetate sporadic și să le sistematizez pentru a avea o imagine cât mai clară a informațiilor; c) *interpretarea*, în care am analizat documentele privind tema acestui demers și lucrările elaborate de Dimitrie A. Sturdza; d) *descrierea personalității și activității culturale* a lui Dimitrie A. Sturdza; e) *interviul* pe care am avut onoarea să-l realizez cu regretatul istoric Mihai Dimitrie Sturdza.

Această lucrare se constituie, într-o proporție considerabilă, pe baza informațiilor primare din fondurile de arhivă județene și naționale, precum și a fondurilor din cadrul Bibliotecii Academiei Române. Astfel, izvoarele inedite care au fost utilizate în această lucrare provin, în primul rând, din Arhiva Dimitrie A. Sturdza păstrată la Cabinetul de Manuscrise a Bibliotecii Academiei Române. De altfel, investigațiile noastre la Biblioteca Academiei Române s-au concentrat în primul rând pe fondul său personal. Tot la Cabinetul de Manuscrise am consultat și o mare parte din corespondența lui Dimitrie A. Sturdza cu membrii familiei sale (frați, surori, mama, fiul, soția) și cu diverse personalități politice și culturale din țară și din străinătate.

Din cadrul Academiei Române ar mai fi de menționat Direcția Patrimoniu, Fondul Dimitrie A. Sturdza, precum și Arhiva Academiei Române, unde am găsit informații referitoare la activitatea lui Dimitrie A. Sturdza în cadrul acestei instituții.

De asemenea, amintim și de fondurile din cadrul Direcțiilor Județene Neamț și Iași ale Arhivelor Naționale, precum: Fondul Sturdza-Miclăușeni, Colecția Documente, Colecția Manuscrise, Colecția Melchisedec Ștefănescu, unde am găsit informații din viața lui Dimitrie A. Sturdza, diverse aspecte ale vieții sale de familie etc.

La Arhivele Naționale ale României, Serviciul Arhivele Istorice Centrale, am identificat informații numeroase despre activitatea lui Dimitrie A. Sturdza, în mai multe fonduri arhivistice. Enumerăm, printre altele: Fondul Familia Sturdza, Fondul Brătianu-familial, Fondul Colecția Stampe, Fondul Creditul Funciar Român (Dimitrie A. Sturdza a fost directorul Primei Societăți de Credit Funciar din București), Fondul Colecția „Manuscrise”, Fondul Nicolae Iorga, Fond Hurmuzachi, Fond Socec Alexandru – general, Fond Parlament, Fondul Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, etc. De asemenea, ar mai fi de amintit, din cadrul Serviciului Municipiului București a Arhivelor Naționale, fondurile: Colecția registrelor de stare civilă București – căsătoriți și Comisia Istorică a României. Toate aceste fonduri conțin date importante despre viața și activitatea lui Dimitrie A. Sturdza.

Totodată, informații prețioase am identificat și în Arhiva Ministerul Afacerilor Externe, Biblioteca Națională a României - Serviciul Colecții Speciale, Cabinetul de Manuscrise, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași, Cabinetul Colecții Speciale.

În ceea ce privește presa, o pondere însemnată în lucrarea noastră a avut-o revista Academiei Române, intitulată sugestiv „Analele Academiei Române”, unde am găsit informații care reflectă exact activitatea lui Dimitrie A. Sturdza în cadrul acestei instituții. Îndeosebi, în secțiunea I cu titlul „Partea administrativă și dezbaterile” se găsesc informațiile de la fiecare ședință în parte cu toate intervențiile lui Dimitrie A. Sturdza. Acestea, de altfel, au constituit principala noastră sursă pentru capitolul al III-lea din teza de doctorat. Multe informații am cules și din: „Albina”, „Adevărul”, „Amiculu Scolei, foia pentru naintarea învețiamântului și a educațiunei la Romani”, „Bukarester Tagblatt”, „Buletinul Societății Geografice Române”, „Buletinul Societății Numismatice Române”, „Gazeta ilustrată”, „L’Indépéndance Roumaine”, „Le journal des Balkans”, „Monitorul Oficial al Moldovei”, „Opinia”, „Trompetta Carpaților”, „Universul”, etc.

Sursele arhivistice au fost completate, bineînțeles, de lucrările lui Dimitrie A. Sturdza publicate în timpul vieții. Pentru înțelegerea și interpretarea activității sale publicistice, a rolului și locului său în istoriografia românească, am consultat toate lucrările sale științifice, precum și colecțiile „Acte și documente relative la istoria renascerei României”, „Documente privitoare la istoria românilor”, cunoscută sub numele de Colecția Hurmuzachi, volumele de documente dedicate Regelui Carol I, precum și lucrările sale de numismatică. Acestea au avut un rol determinant în analizarea activității sale științifice unde am regăsit consemnate multe din viziunile și trăirile lui Dimitrie A. Sturdza vis-a-vis de problemele sociale, economice și politice ale țării din vremea în care a trăit, dar și a concepțiilor sale în ceea ce privește modernizarea culturii românești și a evoluției acesteia. Cu acest prilej am descoperit multitudinea preocupărilor și activităților sale din mai multe domenii de activitate.

Lucrarea a fost îmbogățită și prin o serie de imagini reprezentând fotografii cu membrii familiei sale, a Castelului Sturdza de la Miclăușeni, diverse acte și câteva medalii cu Dimitrie A. Sturdza. Toate aceste fotografii ilustrează aspecte ale vieții și activității sale. Imaginile le-am preluat de la Castelul Miclăușeni, Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române și Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române. Desigur, dintre toate documentele și imaginile pe care le-am consultat pe parcursul cercetării în arhive și le-am înserat în lucrare, am făcut o selecție a celor mai importante și relevante.

În documentarea mea nu am ocolit nici sursele moderne de informații, precum internetul, prin utilizarea unor site-uri care mi-au fost de un real folos.

Dorind să am o abordare cât mai coerentă asupra subiectului, am structurat lucrarea în cinci capitole distincte pentru a pune în evidență cât mai clar polivalența preocupărilor sale. Se înțelege, desigur, că sunt și unele aspecte ale activităților sale, care s-au intersectat unele cu altele, mai ales că acestea s-au desfășurat simultan.

Astfel, aspectele biografice ale vieții lui Dimitrie A. Sturdza le-am abordat în capitolul I, intitulat „Biografia lui Dimitrie A. Sturdza”, care a fost organizat în cinci subcapitole. În acest capitol am analizat aspectele legate de originea sa, familia sa, studiile sale din țară și din străinătate, mediul cultural din Germania din acea perioadă, îndeosebi influența asupra personalității sale a cărturarilor Petru M. Câmpeanu și Leopold von Ranke, apoi dregătoriile pe care le-a deținut de-a

lungul vieții în diverse structuri instituționale și, nu în ultimul rând, am analizat „omul” Dimitrie A. Sturdza, cu toate cusururile și calitățile sale.

Din lucrările cercetate despre biografia lui Dimitrie A. Sturdza am observat că informațiile erau extrem de sumare și lacunare. Lipseau informații esențiale din viața sa, în special din tinerețea sa. De aceea, am profitat de existența unor surse documentare nevalorificate și am adus la lumină aspecte inedite legate de Dimitrie A. Sturdza și familia sa, etc. Îndrăznesc să spun că noutatea informațiilor din acest capitol constă în documente care nu au fost cercetate. Investigația pe teren a numeroase fonduri și documente a scos la iveală detalii importante din viața lui Dimitrie A. Sturdza. De asemenea, am considerat oportun să inserez în text imagini care să consolideze informațiile pe care le-am adus.

În capitolul al II-lea, „Dimitrie A. Sturdza: istoric și editor”, am scos în evidență activitatea sa ca publicist, istoric și editor de documente istorice. Născut într-o familie de colecționari din Moldova, Dimitrie A. Sturdza a moștenit și el această pasiune. De aceea, multe din documentele pe care le-a colecționat le-a valorificat el însuși, prin inițierea colecției „Acte și documente relative la istoria renascerei României”, în zece volume. Așadar, a fost unul dintre cei mai harnici culegători și editori de documente, realizând sau punând bazele unor colecții documentare prestigioase și indispensabile cunoașterii istoriei moderne românești, așa cum a fost de exemplu și colecția de acte și documente dedicată domniei Regelui Carol I. De asemenea, am vorbit și despre implicarea sa în efortul de publicare a documentelor descoperite de Eudoxiu Hurmuzachi în arhivele din străinătate, documente, care, din păcate, acest cărturar le-a găsit, le-a copiat, dar nu a mai avut răgazul necesar să le tipărească, deoarece s-a stins din viață în anul 1874. Apoi, am analizat lucrările și studiile sale care au subiecte din mai multe domenii, precum economia, istoria, religia, politica etc. Diversitatea subiectelor lucrărilor sale denotă personalitatea sa complexă.

În capitolul III, denumit „Contribuția lui Dimitrie A. Sturdza la dezvoltarea Academiei Române”, am prezentat un scurt istoric al Academiei Române, apoi, am subliniat contribuția pe care Dimitrie A. Sturdza a adus-o acestei instituții. Am făcut referire la sugestiile și inovațiile sale pe care le-a avut în organizarea acesteia, a măsurilor administrative, a planurilor, etc. Totodată am vorbit și despre faptul că a făcut donații impresionante Academiei Române și a sprijinit mereu tinerii cercetători în vederea culegerii de documente istorice. Și în acest capitol am încercat o reconstituire cât mai minuțioasă a activității sale din cadrul acestui for științific.

În capitolul al IV-lea intitulat „Dimitrie A. Sturdza – întemeietorul științei numismatice moderne în România”, am prezentat un scurt istoric al istoriei numismaticii, am vorbit despre rolul său în dezvoltarea acestei științe în țara noastră, despre semnificația lucrărilor sale în acest domeniu de activitate și, nu în ultimul rând, am subliniat aportul său ca om de cultură și colecționar. Astfel, am relatat că Dimitrie A. Sturdza s-a remarcat încă din tinerețe într-o disciplină încă „tânără”, dar cu o deosebită importanță în acest domeniu de investigație, adică numismatica. A adunat nenumărate monede și medalii pe care le-a donat de-a lungul anilor mai multor instituții de cultură din țară și din străinătate. Am evidențiat, de asemenea, că prin lucrările sale de specialitate, „Numismatica română“, „Memoriu asupra numismaticei românești“, „Bibliografia numismaticii române“, etc., a deschis calea cercetătorilor acestei științe. De aceea, pentru meritele sale în acest domeniu a fost numit președintele de onoare al Societății Numismatice Române.

Totodată, am arătat faptul că o istorie a numismaticei române nu a fost abordată până acum. Deși există o bogată literatură numismatică, aceasta nu este generoasă sau nu conține deloc informații despre istoria numismaticei din țara noastră.

În capitolul V am încercat să întocmim o clasificare a operei sale istoriografice. Deși recunoaștem că aceasta, din păcate, nu este exhaustivă, întrucât multe dintre articolele sale au fost publicate în diverse reviste străine care nu sunt accesibile.

Lucrarea se încheie cu desprinderea câtorva Concluzii, ce decurg, evident, din analiza efectuată asupra vieții și activității culturale a lui Dimitrie A. Sturdza, după care urmează enumerarea Bibliografiei utilizată la elaborarea acestei lucrări științifice.